

**INSTYTUT BADAŃ SYSTEMOWYCH
POLSKIEJ AKADEMII NAUK**

**ANALIZA SYSTEMOWA W FINANSACH
I ZARZĄDZANIU**

Wybrane problemy
Tom 4

Pod redakcją
Jerzego HOŁUBCA

Warszawa 2002

**INSTYTUT BADAŃ SYSTEMOWYCH
POLSKIEJ AKADEMII NAUK**

**ANALIZA SYSTEMOWA W FINANSACH
I ZARZĄDZANIU**

**Wybrane problemy
Tom 4**

**Pod redakcją
Jerzego HOŁUBCA**

Warszawa 2002

Wykaz opiniodawców artykułów zamieszczonych w tomie:

doc. dr hab. Mieczysław KŁOPOTEK

prof. dr hab. Stanisław PIASECKI

prof. dr Elżbieta RAKUS-ANDERSON

prof. dr hab. Andrzej STRASZAK

doc. dr hab. Sławomir WIERZCHOŃ

dr Sławomir ZADROŻNY

Publikacja dofinansowana przez
Agencję Wydawniczo-Poligraficzną "ARGRAF", Warszawa

© Instytut Badań Systemowych PAN, Warszawa 2002

ISBN 83-85847-74-X

Wydawca: INSTYTUT BADAŃ SYSTEMOWYCH PAN
ul. Nowelska 6 01-447 Warszawa

Redakcja: Dział Informacji Naukowej i Wydawnictw

Barbara Katuszewska, Joanna Runowska, tel. 837-68-22

Druk: Agencja Wydawniczo-Poligraficzna "ARGRAF", Warszawa

Nakład 200 egz., 15 ark.wyd.; 12,8 .ark. druk.

DOBÓR FUNKCJI CELU PRZEZNACZONEJ DO POSZUKIWANIA STRATEGII INWESTYCYJNYCH

Andrzej Domaradzki

Zaoczne Studia Doktoranckie IBS PAN

e-mail: andrzejd@box43.pl

Wiele zagadnień optymalizacyjnych korzysta z funkcji celu (zwanej też funkcją dopasowania i funkcją energetyczną). Jednym z takich zagadnień jest dość popularne w ekonomii poszukiwanie optymalnych strategii inwestycyjnych. Autor przedstawia w niniejszym artykule propozycję konstrukcji wielokryterialnej funkcji celu, która będzie mogła znaleźć zastosowanie w poszukiwaniu strategii inwestycyjnych o ponadprzeciętnych stopach zwrotu i ograniczonym z góry poziomie ryzyka. Zaproponowana funkcja charakteryzuje się właściwościami pozwalającymi na wykorzystanie jej w popularnych algorytmach optymalizacyjnych oraz w tych, opartych na metodach sztucznej inteligencji. Szereg parametrów funkcji pozwala na jej dopasowanie do osobistych preferencji inwestycyjnych użytkownika.

Słowa kluczowe: funkcja celu, strategia inwestycyjna, optymalizacja

Automatyczne strategie inwestycyjne są ostatnio coraz bardziej doceniane ze względu na duży subiektywizm alternatywnej analizy fundamentalnej bądź technicznej. Konstruując takie strategie należy wziąć pod uwagę persystentny charakter rynków kapitałowych i preferować systemy podążające za trendem oraz poszukujące sygnałów zmiany trendu. Strategie inwestycyjne są testowane i optymalizowane na danych historycznych, co nie gwarantuje że ich działanie w przyszłości będzie równie skuteczne jak poprzednio. Można to jednak uprawdopodobnić unikając przeoptymalizowania i starannie dobierając odpowiednią funkcję celu. Funkcja ta powinna w równym stopniu kierować się wysokością generowanego przez strategię zysku i ryzykiem, które jest elementem nieodłącznie związanym z zawieraniem inwestycji na rynku kapitałowym.

Oceny strategii inwestycyjnych pod względem zyskowności można dokonać porównując osiągnięty zysk z największym możliwym do osiągnięcia zyskiem w tym samym okresie czasu. Iloraz tych dwóch

wartości nazywany jest współczynnikiem *POP* (od angielskiej nazwy *percentage of perfect*).

$$POP = \frac{Z}{Z_{MPS}} \quad (1)$$

gdzie:

Z – zysk osiągnięty przez badaną strategię

Z_{MPS} – zysk osiągnięty przez *Maximum Profit System*, system generujący największy możliwy teoretycznie do osiągnięcia zysk¹

Wartość współczynnika *POP* równa lub większa od 30% uważana jest za bardzo dobrą (Ward, Sherald, 1995). Licząc ostatnie pięć lat, średni roczny zysk z sygnałów wygenerowanych przy pomocy strategii *Maximum Profit System* dla dziennych inwestycji² w indeks WIG20 wynosi 134%³. Aby uzyskać wartość *POP* na poziomie 30%, za cel należy postawić zbudowanie systemu generującego 40% zysku rocznie – celem strategii pod względem kryterium zyskowości będzie osiągnięcie 40% zysku rocznie⁴.

$$\hat{Z}_R = 40\% \quad (2)$$

Kolejnym kryterium pod jakim ocenia się strategie inwestycyjne jest poziom bezpieczeństwa kapitału. Inwestycja powinna mieć z góry określony dopuszczalny poziom ryzyka. Należy się jednak zastanowić, co mogłoby być taką mierzalną wartością, która opisze strategię pod kontem wielkości ryzyka związanego z jej stosowaniem.

Literatura omawiająca aspekty inwestowania na rynkach kapitałowych (choćby Murphy, 1995) zaleca ustalenie największego tolerowanego obsunięcia kapitału (*ang. drawdown*). Tolerowane obsunięcie kapitału jest największą dopuszczalną procentową stratą wartości portfela zarządzanego przy pomocy badanej strategii. W przypadku wystąpienia większej straty niż dopuszczalna, badaną strategię należy odrzucić. Tak skonstruowana miara wydaje się pozwalać generować strategie inwestycyjne od których wymagamy ograniczonego ryzyka. Najczęściej zalecana w literaturze wartość obsunięcia kapitału to 5% dla pojedynczej transakcji i 20% dla serii transakcji.

¹ *Maximum Profit System* jest strategią generującą optymalne sygnały inwestycyjne na podstawie znajomości wszystkich notowań z badanego okresu.

² Dopuszczono możliwość dokonywania krótkiej sprzedaży indeksu WIG20.

³ Uwzględniono prowizję maklerską.

⁴ Uwzględniając prowizję maklerską.

$$S_{PT}^* = \inf \left(\frac{(1 + Z_i) * K_P - K_P}{K_P} \right) = -5\% \quad (3)$$

$$S_{ST}^* = \inf \left(\frac{K_P * \prod_{k=i}^j (1 + Z_k) - K_P}{K_P} \right) = -20\% \quad (4)$$

dla wszystkich i, j spełniających $1 \leq i < j \leq N$

gdzie:

S_{PT}^* – maksymalna dopuszczalna strata z pojedynczej transakcji

S_{ST}^* – maksymalna dopuszczalna strata z serii transakcji

K_P – kapitał początkowy

Z_k – zysk osiągnięty z k -tej transakcji

N – całkowita liczba transakcji

Od strategii inwestycyjnej wymaga się ponadto stabilności zysków, największego możliwego procentu zyskowych sygnałów w zbiorze wszystkich sygnałów, dużego średniego zysku z transakcji zakończonych sukcesem i małej średniej straty z transakcji zakończonych porażką. Te właściwości powinny zapewnić dążenie do osiągnięcia możliwie najbardziej wygładzonej krzywej skumulowanego zysku.

Uwzględniając trzy wybrane powyżej kryteria oceny strategii inwestycyjnych, tj. wysokość zysku, dopuszczalne obsunięcie kapitału i wygładzenie krzywej skumulowanego zysku, za idealną krzywą skumulowanego zysku można uznać prostą określoną wzorem (5) a przedstawioną na Rys. 1.

$$\hat{Z}(t) = \frac{\hat{Z}_R}{T} * t \quad (5)$$

gdzie:

T – liczba sesji giełdowych w roku kalendarzowym

t – czas wyrażony w dniach

Z_R – zysk w horyzoncie rocznym wyrażony w procentach

Rysunek 1. Krzywa zysku

Kolejnym etapem po zidentyfikowaniu kryteriów i przypadku idealnego będzie skonstruowanie odpowiedniej funkcji celu. Funkcja ta powinna być znormalizowana i różniczkowalna, co ułatwi jej późniejsze wykorzystanie w popularnych algorytmach optymalizacyjnych oraz w tych, opartych na metodach sztucznej inteligencji.

Funkcja celu będzie zależeć od wielkości osiągniętego zysku, odchyień dziennych zysków poprzedzających moment bieżący od idealnej krzywej zysku, zdefiniowanej wzorem (5) i od spełnienia kryterium na dopuszczalną wartość obsunięcia kapitału.

Uzyskanie przez strategię krzywej zysku pokrywającej się z tą, zdefiniowaną wzorem (5) będzie oznaczało znalezienie minimum funkcji celu.

W pracy (Domaradzki, 2001) jako funkcję celu zaproponowano:

$$C_1(t) = \sin \theta + \sqrt{\frac{\sum_{i=0}^T \left(Z(t-i) - \hat{Z}(t-i) \right)^2}{T}} / T, \quad (6)$$

gdzie:

T – liczba sesji giełdowych w roku kalendarzowym

θ – kąt między skumulowanymi zyskami osiągniętymi przez strategię której szukamy i strategię do której dążymy (Rys. 2)

$Z(t)$ – zysk osiągnięty od początku badanego okresu czasu do chwili t

Policzmy wartość $\sin \theta$. Rozwiązując trójkąt zbudowany na ramionach kąta θ , przedstawionego na Rys. 2, mamy :

$$S = \frac{1}{2} ab \sin \theta \quad (7)$$

Do (7) podstawiając :

$$S = \frac{1}{2} * T * \left| Z - \hat{Z} \right|; \quad a = \sqrt{T^2 + \hat{Z}^2}; \quad b = \sqrt{T^2 + \left| Z - \hat{Z} \right|^2} \quad (8)$$

gdzie:

$\hat{Z}$ – idealny zysk – patrz (2)

Z – zysk faktycznie osiągnięty

T – liczba sesji giełdowych w roku kalendarzowym

Otrzymamy:

$$\sin \theta = \frac{T * \left| Z - \hat{Z} \right|}{\sqrt{T^2 + \hat{Z}^2} * \sqrt{T^2 + \left| Z - \hat{Z} \right|^2}} \quad (9)$$

Gdy (9) podstawimy do równania (6), otrzymamy funkcję celu (10), którą należy następnie poddać badaniu na spełnienie kryteriów (3) i (4), mówiących o dopuszczalnym obsunięciu kapitału.

$$C_1(t) = \frac{T * \left| Z_R(t) - \hat{Z} \right|}{\sqrt{T^2 + \hat{Z}^2} * \sqrt{T^2 + \left| Z_R(t) - \hat{Z} \right|^2}} + \sqrt{\frac{\sum_{i=0}^T \left(Z(t-i) - \hat{Z}(t-i) \right)^2}{T}} / T \quad (10)$$

$$C = C_1 * K(Z_1, Z_2, \dots, Z_N) \quad (11)$$

gdzie:

$Z_1, Z_2, \dots, Z_N$ – zyski z kolejnych transakcji

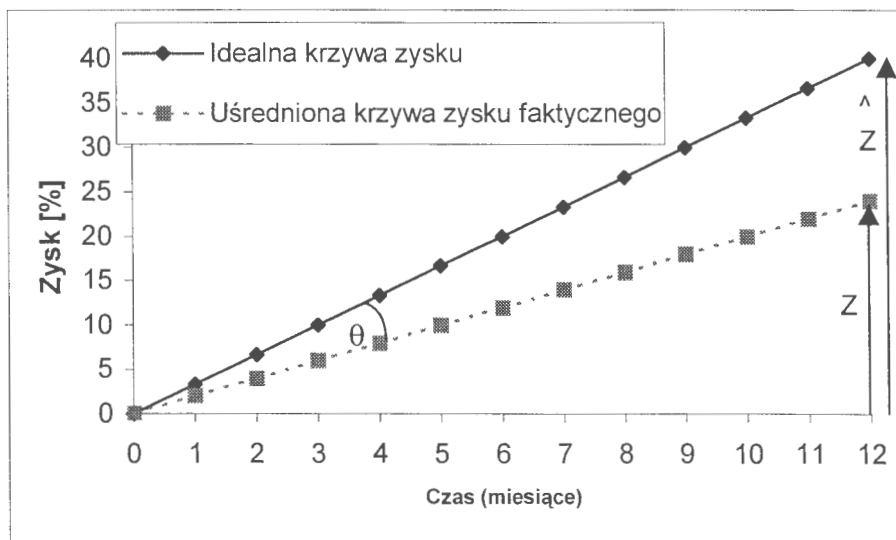
$K(Z_1, Z_2, \dots, Z_T)$ – funkcja mówiąca o stopniu spełnienia kryterium dotyczącym dopuszczalnego obsunięcia kapitału.

Funkcja $K(Z_1, Z_2, \dots, Z_T)$ może być zdefiniowana następująco:

$$K(Z_1, Z_2, \dots, Z_T) = \frac{\operatorname{tgh}\left(\frac{S_{PT} - S_{PT}^*}{S_{PT}^*} + \frac{S_{ST} - S_{ST}^*}{S_{ST}^*}\right) + 1}{2} \quad (12)$$

gdzie:

S_{PT}^* i S_{ST}^* były zdefiniowane wcześniej a S_{PT} i S_{ST} to odpowiednio maksymalna strata z jednej transakcji i z serii transakcji dla badanej strategii w określonym oknie czasowym poprzedzającym moment bieżący.

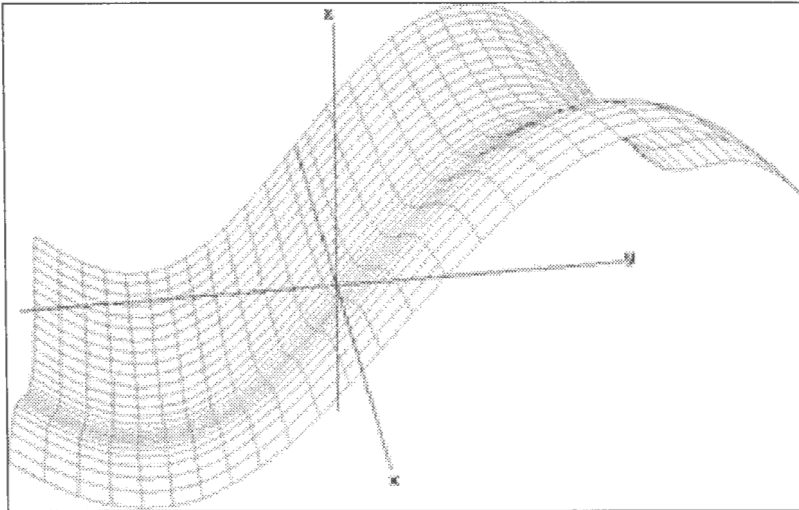

Rysunek 2. Kąt między skumulowanymi zyskami

Ostatecznie:

$$C(t) = \frac{\operatorname{tgh}\left(\frac{S_{PT} - S_{PT}^*}{S_{PT}^*} + \frac{S_{ST} - S_{ST}^*}{S_{ST}^*}\right) + 1}{2} * \left(\frac{T * |Z - \hat{Z}|}{\sqrt{T^2 + \hat{Z}^2} * \sqrt{T^2 + |Z - \hat{Z}|^2}} + \sqrt{\frac{\sum_{i=0}^T (Z(t-i) - \hat{Z}(t-i))^2}{T}} / T \right)$$

Poniżej przedstawiono profil zaproponowanej funkcji celu w zależności od kąta θ i odchylenia uzyskanej krzywej zysku od krzywej idealnej.

Rysunek 3. Profil funkcji celu w zależności odchylenia (oś X) i kąta θ (oś Y)

Dzięki wprowadzeniu do pierwotnie zaproponowanej funkcji celu (10) dodatkowego elementu określającego czy badana strategia spełnia kryterium (3) i (4) dotyczące maksymalnego dopuszczalnego obsunięcia kapitału osiągnięto poprawę zbieżności algorytmów generujących strategię inwestycyjne zaprezentowanych w pracy (Domaradzki, 2001). Ponadto zastosowanie tego kryterium wyeliminowało sporą klasę strategii, które dla danych historycznych osiągały wysokie zyski kosztem wystawienia inwestora na duże ryzyko związane z brakiem sformalizowanej metody ochrony kapitału. Strategie takie charakteryzowały się tym, że były o wiele bardziej podatne na zmiany jakościowe jakie nieustannie dokonują się na dynamicznych w swojej naturze rynkach kapitałowych, przez co ich żywotność była wielokrotnie krótsza.

Literatura

Bauer N. (1994), *Genetic Algorithms and Investment Strategies*. New York, Wiley 1994.

Domaradzki A (2001) *Zastosowanie wybranych inteligentnych metod obliczeniowych do komputerowej predykcji zachowań rynku*

kapitałowego, praca magisterska. Wrocław, Politechnika
Wrocławska

Gatley E. (1999) *Sieci Neuronowe. Prognozowanie finansowe i projektowanie systemów transakcyjnych*. Warszawa, WIG Press.

Murphy J. (1999) *Analiza Techniczna Rynków Finansowych..* Warszawa, WIG Press.

Ward S., Sherald M. (1995) *The Neural Network Financial Wizards. Technical Analysis of Stock & Commodities*.

Weron A., Weron R. (1999) *Inżynieria finansowa. Wycena instrumentów pochodnych. Symulacje komputerowe. Statystyka rynku*. Warszawa, WNT

ISBN 83-85847-74-X

)